

Název práce: Sídliště z pozdní doby laténské a doby římské ve Slepoticích, okr. Pardubice; (záchranný archeologický výzkum z roku 2016)

Autor: Bc. Kateřina Joštová

Vedoucí práce: PhDr. Jan Jílek, Ph.D.

Posudek oponenta: Mgr. Tereza Jošková

Magisterská práce K. Joštové se zaměřila na vyhodnocení jedné sezóny (za rok 2016) záchranného archeologického výzkumu na známé polykulturní lokalitě ve Slepoticích. Předmětem se stal výběr archeologických situací a nálezů pouze z doby laténské a římské, což je zcela legitimní vzhledem k velikosti celkového souboru. Studentka zpracovala více než 800 keramických fragmentů, několik bronzových, železných a kamenných artefaktů a na několik desítek situací. Značně nápomocná jí při práci byla zejména nálezová zpráva J. Jílka a kol., také diplomové práce jiných studentů, případně další nálezové zprávy a odborná literatura.

Práce má 159 stran textu s grafy, 82 stran katalogu, 70 stran tabulek keramických střepů a fotografií, a necelých 5 stran použitých pramenů, pozitivní je cizojazyčné resumé (2 strany). Zvolené téma v podobě tak rozsáhlého souboru kombinující několik časových období bylo poměrně náročné a to i pro studenty plnohodnotného oboru archeologie. Vyzdvihnout lze především velmi zdařilou obrazovou dokumentaci, a to jak kresebnou, tak fotografickou. Taktéž přehledné jsou některé grafy. Na opravdu dobré úrovni je vyobrazení užitých výzdobných technik a úprav povrchů keramických fragmentů, jak pro latén, tak dobu římskou. Jen drobnou kosmetickou výhradu mám k měřítku, které bych příště zvolila jiné.

Zdařilost a struktura jednotlivých kapitol je však již značně disproporční. Vlastní statě navíc nejsou příliš vhodně provázané a organizace celého textu někdy působí nekonceptní dojmem. Obsah práce je poněkud zmateně rozdělen na úvodní kapitoly, dále různé úrovně deskripce a metodiky, která se zároveň prolíná s analýzami a vyhodnocením, „finálním“ usazením do kontextu a závěrem. Handicap shledávám v nečíslování kapitol a podkapitol, bez nich práce působí dosti nepřehledně. Není jasné, co jsou hlavní „nosné“ okruhy a témata. Řazení vlastních kapitol není v některých případech vhodné a poněkud ztrácí logickou strukturu:

- Proč je kapitola „*Rozbor terénní situace*“ mezi kap. „*Deskripční systém*“ a kap. „*Analýza materiálu*“; to postrádá logickou návaznost. Práce by měla být rozdělena do několika celků, standardně se skládajících z úvodních a obecných kapitol, následně sběru a popisu dat, jejich analýzou a vyhodnocením /srovnáním a závěrečnou diskuzí. Podobně, proč je deskripční systém jednou samostatnou kapitolou (od s. 24), a pak je znovu rozepsán a obohacen v kapitole „*Katalog*“.
- V „*Metodě zpracování*“ – je téměř polovina údajů patřící až do následného vyhodnocení/analýzy. Mimoto je v této kapitole značné množství zcela irelevantní údajů.
- Postrádám kapitolu „*Kritika pramenů*“, která by mohla nastínit objektivní mantinely pramenů, potažmo celé práce.
- V kap. „*Katalog*“ – *seznam zkratek* (str. 162) – studentka hned v úvodu mate, když uvádí, že zkratky k nálezům z doby římské jsou podle publikace E. Droberjara, ovšem hned v následující větě píše, že jsou používány pouze u keramických střepů z doby laténské.
- U kap. „*Analýza materiálu*“ není vhodná její struktura, kde se od prvních odstavců kombinují výsledné analýzy laténské i římské keramiky. Vhodnější by bylo nejdříve vyhodnotit laténský soubor, poté římský a až následně (pokud vůbec) oba soubory srovnat pouze na základě k tomu vhodných aspektů (např. užitý materiál, tvary nádob atd.). Zatěžující jsou opakované informace (např. o pouze v ruce formované keramice z DŘ A–B).
- Nevhodně je nazvána podkapitola „*Tvary zastoupených nádob*“ (str. 61) do níž jsou však zahrnuty i okraje, dna, výdutě, úpravy povrchu, přesleny, hladítka aj., což nejsou keramické tvary. Kapitola by dle názvu měla analyzovat pouze konkrétní tvary (např. mísy, hrne, zásobnice atd.).

- Nešťastně je zvolen název další velké kap. „Zpracování železa na lokalitě“ – do níž jsou mimo „Hutnictví a samostatné železné předměty“ začleněny i „Bronzové předměty a drahé kovy“. To již čistě z principu a logiky není v pořádku. Vhodné by bylo užití např. „Doklady zpracování kovů na lokalitě a metalické artefakty“. Mimochodem to, že jsou na lokalitě přítomny bronzové či jiné předměty neznamená, že se na místě i vyráběly. Výrobu identifikujeme na základě specifických situací - např. hutnických pecí či kovářské výhně nebo artefaktů (např. polotovaru).

Celá práce je až nadměru zatížena redundantními údaji, které v odborném textu nemají co pohledávat; např. v úvodních kapitolách - jmenovitý výčet studentů, specializace jednotlivých odborníků, triviální vysvětlení postupu laboratorních prací (navíc s faktickými chybami viz např. str. 18) a mnoho dalších. Text tak nepůsobí příliš vyzrálé a i stylistika je v některých případech velmi nepovedená. Hojně se vyskytují nejrůznější překlupy (již od „prohlášení“) a gramatické chyby, souvětí často nedávají smysl, enormní jsou pak duplicitní informace. Některé pasáže působí žurnalistickým žargonem, který je u odborného textu (což magisterská diplomová práce do jisté míry je) nežádoucí. Bohužel i z obsahového a faktografického hlediska mám řadu výhrad:

- Chybí obrázky 2 a 3 (str. 32).
- Značení některých obrázků v textu je duplicitní a odkazy jsou tak zmatečné (obr. 2 – jednou *chybějící* na str. 32 a poté se zcela jinou popiskou znovu obr. 2 na str. 81; obr. 6 poprvé na str. 86, podruhé se zcela jiným obsahem na str. 120).
- Autorka poměrně často necituje strany z užitého zdroje, což značně komplikuje případnou revizi sdělených informací. V celé práci často zcela chybí uvedení primární literatury a zdrojů, z nichž jednotlivé argumenty a tvrzení přejímá, či se o ně opírá. V rámci magisterské práce bych očekávala bohatší seznam použité literatury, také by mělo být více užito publikovaných studií namísto bakalářských/magisterských prací jiných studentů (např. u přeslenů a střepových koleček existuje mnoho odborných článků a výstupů (např. 201; *Waldhauser 2002*, 337–338; *Wilczek 2014*; *Zeman 2013*, 205).
- Prstovité vrypy (str. 49) nejsou pro LT keramiku příliš pravděpodobné (pokud se nejedná o HD2-3–LT A); patrně autorka myslela keramické fragmenty z doby římské, z textu to však nevyplývá.
- Tvrzení, že ker. nádoby vytvořené kombinací techniky v ruce a dotáčením na kruhu se v souboru téměř nevyskytovaly (str. 50), mi pro dobu laténskou nepřijde pravděpodobné, naopak (viz *Thér – Mangel – Gregor 2015*). Patrně to souvisí s chybnou rozpoznatelností.
- V kap. „Analýza keramického materiálu“ autorka vůbec necituje, což je zásadní problém, zejména pokud zde zároveň vyvozuje chronologické a jiné závěry.
- Poslední odstavec na str. 50 nedává smysl „U doby laténské zaznamenáváme největší vzrůst použití rotačního zařízení v horizontu LT C2 – D2. Později však jakékoliv rotační zařízení upadá v rámci nastupující poslední fáze doby laténské, u které zaznamenáváme - tzv. laténskou krizi. Po LT D2 už to přece není doba laténská, nehledě na problematiku chronologického a kulturního vymezení stupně LT D2 (k tomu *Droberjar 2006*).
- Poznámka pod čarou 332 je matoucí, uvedený deskř. kód primárně není dílo K. Suchopárové, ale K. Suchopárová (podobně jako *Jošková 2016*) využívá systém T. Mangela (2011). Měl by tudíž být uváděn pouze primární zdroj. Navíc takto se převzatý systém necituje. Stačí pouze jedenkrát v metodice uvést, dle kterého systému pracuji a rozhodně není potřeba tuto informaci uvádět u každého sledovaného atributu opakovaně. Podobně u „*Popis archeologických situací a nálezů*“ stačí uvést jednou (ideálně v metodice), že veškeré technické parametry vycházejí z nálezových zpráv „*Jílek a kol. 2016*.“ a užitá typologie polozemnic pak z prací J. Meduny (1980) a J. Hricákové (2007).
- U vyobrazených objektů v přílohách chybí řezy. Ty jsou z hlediska interpretace velmi důležité a často rozhodující.
- Zkratka PP – popelnicová pole je správně, ale součástí okruhu PP je i slezskoplatěnická kultura, nikoliv popelnicová pole a slezskoplatěnická kultura.

- Drobnost v archeologické terminologii: ker. těsto není písčité, ale písčité; jemné hřebenování není vláskové, ale vlasové.
- V textu se ojediněle vyskytne mimo primární historický i jiný citační systém. Studentka by si měla zvolit jeden a toho se držet. Také se vyskytuje množství pomocných odstavců a poznámek, které si patrně studentka dělala při jeho tvorbě, ve výsledné práci by však již neměly figurovat (např. s. 195 – „(provedl M. Lanta s JJ)“).
- Diplomantka zaměňuje názvosloví relativní chronologie. Např. jako pozdější fázi doby laténské (str. 72) uvádí LT B1–C1 – to je však stará až střední fáze.
- Není chyba v citaci u pozn. 135, odkazující se na procentuální zastoupení zásobnic na Lhoticích? Autorka uvádí *Danielisová – Mangel 2008* (bez stran), ovšem nemyslela spíše *Danielisová 2010*, s. 77? Na str. 129 a 130 se autorka odkazuje na 2 kusy železných nůžek, jež jsou znázorněny na „Foto 19“ – na foto 19 je však laténská lahvovitá nádoba.

Chyby v analýze:

- Nelze souhlasit s tvrzením (opět bez zdroje), že slídnaté těsto je typické pro nejmladší stupeň laténské kultury. Preference slídy v keramice se jednak značně liší regionálně (např. na Moravě se tolik nevyskytuje), za druhé se objevuje po celou dobu trvání nejpozději od stupňů LT C–D1 (*Venclová a kol. 2008*, 186).
- Podobně se příliš pravděpodobné nezdá tvrzení (str. 53), že byl nejčastěji používán pouze oxidační výpal. Pro nádoby doby laténské je typická spíše tmavší (až černá), tj. redukčně pálená keramika. Navíc sama autorka o pár stran dále (str. 59) již uvádí, že byl redukční výpal častější.
- Dle čeho autorka soudí, že prohnuté esovité okraje se více vyskytují v LT B–C1? S tímto tvrzením není možno souhlasit. Esovité okraje se objevují po celou dobu laténskou (a to od Ha D3/LT A) včetně nejmladších stupňů (*Thér – Mangel – Gregor 2015*, 79–80).
- Nevhodné je definování neupraveného povrchu (str. 78), který autorka dále dělí na drsněný, s inkluzemi atd. Pokud je povrch neupravený, tak už na něm po samotném tváření nádoby není proveden žádný další intencionální zásah. Povrch struhadlovitě (či jinak) drsněn nemůže být zahrnut do skupiny povrchů neupravených. Dále nelze souhlasit s tvrzením (str. 79), že drsněný povrch nelze chronologicky lépe datovat. Naopak, struhadlovitě drsněný povrch se sice ojediněle objevuje již v předchozím období, ovšem jeho kvantitativní nárůst je typický pro LT C2–D1 (k tomu např. *Venclová 1998*; *Venclová ed. 2008*, 99–100; *Venclová a kol. 2008*, 188). Podobně nevhodně definuje jednotlivé „úpravy povrchu“, např. „zrnitý povrch“ – ten je poměrně specifický a chronologicky citlivý, datujeme jej nejčastěji od LT C2 (viz např. *Venclová ed. 2008*, 100). Podobně podivná je interpretace související s nedostatečným definováním keramických tvarů např. „koflík/šálek“ (str. 73 nahoře). Koflíky/šálky jsou záležitostí zejména doby bronzové, příp. halštatské a v latěnu (Čech) se nevyskytují. Navíc vyobrazený fragment (Tab. 16: 112) rozhodně nevypadá ani na koflík/šálek ani misku, patrně se jedná o plášťovou dutou (?) nožku vyšší nádoby.
- Na Tab. 46: 149 patrně nejde o výzdobu v podobě rytých linií (str. 85), ale o setřelé klasické hřebenování. V žádném případě pak nelze souhlasit s tvrzením, že hřebenování s průběhem mladší a pozdní doby laténské upadá (str. 88). Svislé rýhování (hřebenování) není přísně chronologicky citlivé a vyskytuje se ojediněle od LT B, převážně však v LT C–D (*Meduna 1980 a*, 105; *Hlava 2006*, 282; *Mangel 2011*, 153). Citlivější je jemné vlasové hřebenování typické pro LT C2–D1 (*Venclová 1998*, 159 s lit.; *Venclová a kol. 2008*, 183).
- Tuhování není smolný nátěr (str. 85), jedná se o dvě zcela odlišné úpravy povrchu nádoby nanesením dalšího materiálu/vrstvy. Navíc tuhování se na rozdíl od tzv. smolného nátěru v latěnu LT B–D příliš nevyskytuje.
- Plastická výzdoba – žebra, se dle autorky vyskytují pouze na Tab. 48: 118. Jen na základě vyobrazených fragmentů na zbytku příloh jej však spatřuji také na Tab. 18: 296, 47: 153, 52: 47.
- Nelze souhlasit s tvrzením, že hutnická činnost je na laténských sídlištích velmi obvyklá. Naopak, jednoznačných dokladů v podobě pecí se zahlobenou nístějí (či jiných) máme relativně málo (viz *Venclová 1998*; *Venclová ed. 2008*, 65; *Plainer 2006*). Železářský či hutnický odpad se

sice objevuje častěji, ovšem zde velmi záleží na jeho kvantitě. V podkap. „*Železné předměty*“ (str. 128), se zaměřují dvě různé specializace: hutnictví a kovářství. Kupříkladu místa s doklady zpracování železa v podobě např. ingotů ve finální výrobky – tedy kovářství, jsou častější a projevují se nejrůznějšími zlomky a polotovary. Naopak místa výroby železa z rudy – hutnictví, jsou doložena méně často (někdy je jejich datace do LT značně sporná) a projevují se zmíněnou struskou, či přímo nálezem pece (příp. baterie pecí).

- U interpretace železného hákovitého předmětu, coby klíče (str. 130), bych doporučila porovnat s dalšími nálezy (souhrnně např. *Červinka 2016*).

- Rozhodně nesouhlasím s tvrzením (str. 131, podkap. Spony), že „...*spony se objevují na sídlištích velmi často a často je lze datovat a interpretovat pouze dle dalších nálezů v konkrétním nálezovém objektu*“; spony představují z chronologického hlediska velmi významný artefakt a naopak jsou značně diagnostické. Navíc chybí typologické určení spony. Na základě čeho ji autorka datuje do D1/D2? Předložená analýza i argumentace je v rámci diplomové práce s archeologickým tématem naprosto nedostatečná.

- Naprosto chybí citace u určení bronzového kolečka. Kde autorka vzala informaci o Taranisovi, a „Galštině“, celá pasáž působí populárním dojmem. Velmi obezřetná bych byla, pokud toto kolečko uvádí jako součást opasků – patrně došlo k záměně s *kroužky s nálitky*, které z morfologického hlediska představují něco zcela jiného. Podobnou opatrnost doporučuji při přejímání informací v podkap. „*bronzový kruhový šperk*“. Autorka také píše, že uvedené náramky lze klást do fáze LT C1. Pak ale doplňuje, že se vyskytují v oppidálním prostředí, což je však LT C2–D, následně hovoří i o mladší době římské. Pravdou je, že tyto náramky se vyskytují od LT C až do doby římské (včetně).

- Z neznámého důvodu autorka od analýzy metalických artefaktů začíná užívat slovo Kelt/keltský, do té doby téměř výhradně užívala vhodnější termín laténský. V odborných kruzích se dnes od slova „Kelt“ upouští, používá se spíše jako konvenční pojem (k tomu *Venclová ed. 2008, 9–11*; či práce J. Kysely (2012, 2015, 2018)).

- K pozn. 325 – opravdu bylo identifikováno 10% z veškerého zvířecího osteologického materiálů jako ostatky koní? Nebo to platí i pro kozy, ovce? Pokud by se jednalo pouze o koně, je to velmi zajímavé zjištění a zasloužilo by si více rozpracovat.

Poněkud krkolomně a nesrozumitelně působí první odstavce předposlední kapitoly „*Rekonstrukce života na sídlišti*“ (str. 150). Věta „... *pro život na sídlišti ve Slepoticích neexistují písemné údaje*“ je opravdu velmi nevhodná; nacházíme se přeci v mladším pravěku, protohistorii a částečně rané době dějinné – je tedy naprostou samozřejmostí, že k sídlišti ve Slepoticích nejsou písemné doklady. Poté autorka pokračuje výčtem dalších informací, které však nejsou příliš konzistentní ani fakticky správné. Celkově tyto odstavce působí dojmem, že buď se autorka snaží uměle navýšit objem textu, anebo uváděné problematice příliš nerozumí. Obecně je v aktuální podobě tato kapitola spíše na škodu, z valné části obsahuje informace, které již minimálně jednou (někdy i vícekrát) zazněly v jiných úsecích práce, a bylo by proto lepší tuto kapitolu vypustit, nebo koncipovat zcela jiným způsobem.

Až na již tradiční duplicitní informace je „*Závěr*“ vcelku v pořádku a i po stylistické stránce jednou z nejpodařenějších kapitol, byť jsou zde rovněž některé drobné prohřešky:

- Rozkol mezi analýzou a závěrečným shrnutím; autorka v analýze keramiky z doby laténské několikrát uvádí dataci do LT B–C1 (str. 70 a dále), v *Závěru* již toto tvrzení téměř opouští (str. 156) a přiklání se k LT C2–D. Pak ovšem opět konstatuje, že se datace sídliště shoduje se závěry K. Suchopárové ze sezóny 2002/2003 - tedy LT B1–D1. Osobně v představeném souboru neshledávám příliš mnoho chronologicky citlivých znaků čistě pro LT B1–C1. Bohužel celková závěrečná argumentace a shrnutí délky trvání osídlení sídliště ve Slepoticích není vůbec dostačující. Autorka de facto konstatuje, že zde bylo osídlení již LT B, a pak až do LT D, ale na základě čeho? Z výčtu uvedených morfologických a chronologicky citlivých znaků to už nevyplývá. Naopak, většina ker. fragmentů či metalických artefaktů je buďto chronologicky necitlivá a průběžná (od LT B–D) nebo

spíše inklinuje LT C2–D1. Zde bych rozhodně uvítala jednoznačný výčet argumentů, proč tak autorka soudí.

- Co je „*ostře vtažený okraj*“ mísovitých nádob, jež má být typický pro LT C1? V analýze o něm není zmínka, podobně „*křížové drsnění*“ (oboje str. 157 - dole).
- Proč by se tehdejší obyvatelé Slepotic měli věnovat hrnčířskému řemeslu? Resp. „*podomácká*“ výroba keramiky se předpokládá po celý pravěk, ale pokud zde hovoříme o specializované práci s rychle rotujícím hrnčířským kruhem (k tomu již zmíněné práce T. Mangel a R. Théra), nejsou pro ni na zdejším sídlišti absolutně žádné doklady.

Přestože sběr dat a jejich vyhodnocení zabral diplomantce jistě mnoho úsilí a času, a je na něm provedeno mnoho poctivé práce, vyskytuje se v textu opravdu velké množství méně, ale bohužel i více závažných prohřešků. Část z nich je jistě zapříčiněna nedostatkem času při finalizaci diplomové práce (zejména v úrovni technických nedostatků, jako odstranění překlepů a zlepšení stylistiky). Při závěrečném hodnocení musím také přihlídnout k množství a pečlivosti zpracovaného keramického materiálu a také tomu, že K. Joštová nestudovala čistě archeologický obor. Upřímně by bylo lepší nechat ještě celou práci nějaký týden vyžrát a dopracovat, poté by jistě měla ambice i na lepší známku. I přesto je možné, byť s výhradami, práci doporučit k obhajobě. Množství faktografických, technických a stylistických přehmatů je však natolik velké, že práci nelze hodnotit lépe nežli **E**.

V Pardubicích 28. 8. 2020

Mgr. Tereza Jošková

Doplňující literatura neuvedená v seznamu pramenů mgr. práce:

Droberjar, E. 2006: Plaňanská skupina grossromstedské kultury. K chronologii germánských nálezů a lokalit na sklonku doby laténské a v počátcích doby římské. In: Droberjar, E. – Lutovský, M. (eds.): Archeologie barbarů 2005, Praha, 11–90.

Hlava, M. 2008: Grafit v době laténské na Moravě. Památky archeologické XCIX, 189–258.

Kysela, J. 2012: „The ways to use the Boii“. In: R. Karl – J. Leskovaar (eds.), Interpretierte Eisenzeiten: Fallstudien, Methoden, Theorie. Tagungsbericht der 4. Gespräche zur Interpretation von Eisenzeitarchäologie „Die erfundenen Kelten“ Hallein 7.–10. November 2010. Linz, 139–146.

Kysela, J. 2015: „The third life of the Boii“. In: M. Karwowski – V. Salač – S. Sievers (eds.), Boier zwischen Realität und Fiction. Akten des internationalen Kolloquiums in Český Krumlov vom 14. – 16. 11. 2013. Bonn, 149–158.

Kysela, J. 2018: „Střední Evropa na prahu historie – Keltové v písemných pramenech“. In: J. Mi-litký – J. Kysela – M. Tisucká (eds.), Keltové. Čechy v 8. až 1. století před Kristem. Praha, 11–25.

Meduna, J. 1980: Die laténezeitlichen Siedlungen in Mähren. Praha.

Plainer, R. 2006: Iron in Archaeology. Early European Blacksmiths. Praha.

Venclová, N. 1998: Mšecké Žehrovice in Bohemia, Archaeological background to a Celtic hero 3rd – 2nd cent. B. C. Sceaux.

Venclová, N. a kol. 2008: Hutnický region Říčansko. Praha.

Waldhauser, J. 2002: Semín a Trosky. Problematika laténských struktur a lokalit. Archeologie ve středních Čechách 6, 325–350.

Wilczek, J. 2014: Hrnčířské dílny ve Višňovém. Pravěk NŘ 22, 167–256.

Zeman, T. 2013: Vlachov (okr. Šumperk) Přehledy výzkumů 54–1, 204–205.